

Læreplan for utdanningsvalg på ungdomstrinnet

Dette er en sørsamisk oversettelse av den fastsatte læreplanteksten.
Læreplanen er fastsatt på bokmål.

Fastsatt som forskrift av Kunnskapsdepartementet 15.11.2019

Faamosne 01.08.2020 raejeste

Faagen bijre

Faagen relevaanse jñh vihkeles aarvoeh

Ööhpehtimmieveljeme lea vihkeles faage juktie learoehkidie ryöjrehtidh hijven ööhpehtimmie- jñh barkoeveljemh darjodh. Faage edtja viehkiehtidh guktie learohkh jearsoe identiteetem evtiedieh, jñh guktie maehtieh veeljemh vaeltedh jñjtsh iedtji jñh nuepiej mietie. Barkoen tjñrrh faagine learohkh edtjeh daajroem vejtiestidh nuepiej jñh krievenassi bijre ööhpehtimmiesysteemesne jñh barkoejliedisnie. Faage edtja viehkiehtidh guktie learohkh maahtoem evtiedieh sertiestimieh gñetedidh, viehkiehtidh guktie learohkh leah meatan jñh goerkesem sjugniedidh ektiedimmide ööhpehtimmien jñh barkoenuepiej gaskem.

Gaajhkh faagh edtjeh viehkiehtidh aarvoevåaromem lierehtæmman realiseeredh. Ööhpehtimmieveljeme edtja viehkiehtidh guktie learohkh jñjtjeraarehke veeljemh vaeltieh. Faage edtja aaj viehkiehtidh guktie dah karriereenuepide goerehtieh mah leah seammavyörtegsvoetese jñh mirrestallemasse baseereme. Faagesne learohkh edtjeh sijjen identiteetem evtiedidh gosse meatan aktene feerhmeles jñh gellielaaketje ektievoetesne mij fiereguhten sjaavnjoeh jñh ektievoeten aarvoeh krööhkeste.

Jarngebiehkieh

Karriereemaahtoe

Karriereemaahtoem evtiedidh lea jñjtjemse jñh jñjtse lieremem guarkedh jñh evtiedidh, jñh jearsoe identiteetem evtiedidh. Lea aaj ööhpehtimmienuepieh jñh barkoejiledem goerehtidh. Dan sisnie tjiehpiesvoeth tjöönghkedh, analyseeredh jñh biävnesch åtnose vaeltedh dovne ööhpehtimmien, barkoen jñh jñjtse bijre. Tjiehpiesvoeth sertiestimieboelhkh jliedisnie gñetedidh, jñh mahtedh veeljemh vaeltedh jñh konsekvensh veeljemistie guarkedh, edtjeh aaj bieline årrodh faageste. Learohkh tjuerieh karriereelieremem dååjredh goh ellies jñh sjehteles.

Dåaresthfaageles teemah

Almetjehealsoe jñh jieledehaalveme

Ööhpehtimmieveljemisnie dåaresthfaageles tema almetjehealsoe jñh jieledehaalveme learohkh lierieh mietimoerem, triegkenassem, haestemh jñh sertiestimieh gñetedidh bööremeslaakan. Lieremen jñh ektiedahkoen tjñrrh faagesne learohkh edtjeh goerkesem åadtjodh faktovri bijre mah maehtieh vihkele årrodh jieledehaalvemasse jñh karriereveeljemasse, ryöjreldihkie

sjådetd meatan årrodh barkosne jñh jieledegukhies lieremen bijre, jñh nuepieh åadtjodh positijve jñjtjeguviem jñh jearsoe identiteetem evtiedidh.

Vihkeles tjiehpiesvoeth

Njaalmeldh tjiehpiesvoeth

Njaalmeldh tjiehpiesvoeth ööhpehtimmieveljemisnie lea sjyöhtehke faageterminologijem haalvedh, jñjtse nuepieh digkiedidh ööhpehtimmien jñh barkoen bijre, lahtesh mubpijste varjasjidh jñh gukhiebase evtiedidh, jñh jñjtsh mielh buektedh.

Maehtedh tjaeledh

Maehtedh tjaeledh ööhpehtimmieveljemisnie lea daajroem jñh barkoeprosessh dokumenteeredh, jñh jñjtse lieremen bijjelen ussjedatedh barkosne faageles teekstigujmie. Lea aaj tjjelkestidh jñh jñjtsh ööhpehtimmie-jñh barkoesjaavnjoej åvteste argumenteeredh.

Maehtedh lohkedh

Maehtedh lohkedh ööhpehtimmieveljemisnie lea guarkedh, systeemen mietie biejedh jñh bienvnesh nuhtjedh teekstijste, guvvieste, filmijste jñh jeatjah bienvnesekanaalijste ööhpehtimmien, barkoej jñh jieledevuekiej bijre. Lea aaj varjasjidh mejtie gaaltijh leah ussejdammes.

Maehtedh ryöknedh

Maehtedh ryöknedidh ööhpehtimmieveljemisnie lea taalematerijellem nuhtjedh ekonomeles aarvoen bijre barkoste jñh statistihkeles materijelleste mij lea sjyöhtehke faagese.

Digitaale tjiehpiesvoeth

Digitaale tjiehpiesvoeth ööhpehtimmieveljemisnie lea tjöönghkedh, analyseeredh jñh bienvnesh nuhtjedh ööhpehtimmiej jñh barkoej bijre digitaale gaaltijstie, jñh gaaltijidie laejhtehkslaakan varjasjidh. Lea aaj digitaale teknologijine åahpenidh dejnie barkojne mejtie goerehte.

Maahtoelmieh jìh vuarjasjimmie

Maahtoelmieh jìh vuarjasjimmie

Maahtoelmieh

Lìrehtimmien ulmie lea learohke edtja maehdedh

- jìjtse vieksiesvoeth jìh jìjtsevoeth jìh ìedtjh buerkiestidh, jìh maehdedh dam vuejnedh ektiedimmesne ööhpehtimmie- jìh barkoesjaavnjoejgumie jìh jieledemaalveminie
- bìevnesh ööhpehtimmien jìh barkoen bìjre tjöönghkedh, analyseeredh jìh nuhtjedh
- ööhpehtimmienuepieh goerehtidh joekehtslaakan, jìh ovmesse ööhpehtimmiegeajnoeh tjìelkestidh jìh mejtie barkoesuerkide dah maehtieh vedtedh
- daajroem vejtiestidh barkoejieleden bìjre viehkine pryövedh jìh goerehtidh jìh ussjedattedh guktie monnehkevoeteulmieh, konjunktuvrh jìh teknologije barkoemaarkedem, barkoeh jìh barkoevuekieh baajnehtieh
- konsekvensh ålkoestimmeste digkiedidh jìh ekonomeles jìh sosijaale aarvoem barkoste guarkedh indivijde- jìh seabradahkedaltesistie
- tjìelkestidh mij jìh gie maahta karrijeereveeljemem baajnehtidh, jìh maam ulmide daate åtna jìjtse veeljemidie
- tjoeleperspektijvh karrijeereveeljemisnie goerehtidh jìh digkiedidh
- nuepieh vuejnedh jìh jìjtse åssjalommesh dahkose jìh veeljemasse jeatjahtetedh, jìh mubpiejgumie ektine ussjedattedh konsekvensi bijjeli karrijeereveeljemistie
- haalvemestrategijh evtiedidh jìh nuhtjedh juktie sertiestimmieh jìh haestemh gietedidh ööhpehtimmien jìh karrijeeren bìjre
- barkobìevnesh toelhkestidh, CV:m jìh barkoehtsemem tjaeledh jìh daajroem vejtiestidh guktie hivjen barkoegìhtjehtimmiem dorje

Jaabnan vuarjasjimmie

Jaabnan vuarjasjimmie edtja viehkietidh lìremem eevtjedh jìh maahtoem faagesne evtiedidh. Learohkh maahtoem vuesiehtieh jìh evtiedieh ööhpehtimmieveeljemisnie gosse jìjtsh evtiedimmien jìh karrijeerelìremen bijjeli ussjedetieh, jìh vuarjasjimmiefaamoem vuesiehtieh digkiedimmesne etihkeles aehpijste. Learohkh aaj maahtoem ööhpehtimmieveeljemisnie vuesiehtieh gosse nuepieh tjìelkestidh ööhpehtimmesne jìh barkosne, jìh daajroem nuhtjeh jìjtsh soejkesjh digkiedieh dan guhkiebasse karrijeerese. Learohkh maahtoem evtiedieh ööhpehtimmieveeljemisnie gosse ahkedh vielie ovmesse strategijh jìh faagediejvesh nuhtjeh sijjen faagemaahoem buektieh, individuellelaakan jìh mubpiejgumie ektine.

Lohkehtæjja edtja ööhpehtimmiegeajnoem sjiehteladtedh mij lieremem vadta desnie gusnie learohken mahtoem mahta vååjnesasse båtedh joehtslaakan. Jeereldihkie lieremetsiehkij tjirrh jih soptsestalleemisnie lohkehtæjjine, fiereguhte learohke edtja voerkes sjidtedh jijtse lieremen bijre. Learohkh edtjeh bievnesh bååstede åadtjodh mah lieremem eevtjeh, mah dejtie skreejrehtieh jih bihkedieh guhkiebasse barkedh teemajgumie goh jijtse evtiedimmie, ööhpehtimmiesysteeme jih barkoejielede.

Vuarjasjimmieöörnege

Galhkuvevuvarjasjimmie

10. jaepiedaltese jallh jaepiedaltese learohke faagem galhko: Meatan orreme.

Eksamene learoehkidie

10. daltese jallh jaepiedaltese learohke faagem galhko: Ij leah eksamene faagesne.

Eksamene privatistide

10. daltese jallh jaepiedaltese learohke faagem galhko: Ij leah privatisteöörnege faagesne.